

СЕЛЯНИН

— Журнал полонених Українців у Зальцведелі. —

Передплата вносить:

На місяць . . . 20 фен.

Окреме число . . . 10 фен.

Виходить два рази на місяць

— Видає —

„Подільське В.-П Кооп. Т-во“.

Адреса Редакції й Адміністрації:

Ukrainisches Sekretariat, Kriegsgefangenen
Lager Salzwedel. (Preussen).

Наше завдання.

Вже три роки минуло, як багато з нас—полонених Українців, будучи тут у полоні, маємо змогу під захистом Союзу Визволення України вчити свою рідну мову, організуватись і пізнавати ті суспільні порядки, при яких тільки й може народ стати свідомим, самостійним, сильним і щасливим. На протязі цих трьох років десятки тисяч наших полонених у перше довідали ся про ті наукові й практичні знання, котрі дають змогу людині бути вірним сином свого краю й чесним робітником на славу й добробут свого народу. Честь і слава тим, що перші протягли нам руку в цей тяжкий для нас час неволі й, розбудивши нас від байдужности до свого власного життя, показали дорогу до світла й правди—дорогу до ціли людини, завданням якої є вічна праця на користь суспільства, а разом з тим і на користь самому собі.

Але для того, щоби нам самим твердо йти по вище вказаній дорозі й показувати її другим, ми не повинні зупинятися на тому, про що довідалися і чому навчилися тут у полоні. Цього було б так замало для нас і нашого народу, як замало знати одну тільки букву «а» для того, щоби стати грамотним. Для того ж, щоби нам бути дійсними синами свого народу й щоби ці елементарні знання, що ми набули тут у полоні мали гарні наслідки для нашого суспільства, ми мусимо начату нами тут освідмлюючу роботу продовжувати й дома. Ми мусимо там, на рідній, милій нашій Україні, ще з більшою енергією взяти ся за освідмлення

самих себе й тих інших братів, що дотепер за тяжкою працею й вічними злиднями не мали нагоди не тільки чому небудь учитись, а навіть подумати про те, що вони ж такі самі люди, як другі й таке право мають бути свідомими й щасливими. Беручи ся ж за це дуже важне, а ще більше тяжке діло самоосвідмлення, ми повинні твердо й завжди пам'ятати, що найбільші успіхи можуть бути осягнені лише тоді, коли до тої чи іншої справи приступають люди не поодинокі, а спільно, зі спільними духовними й матеріальними силами й надіюються лише на свої власні сили. Ці останні дві умови—єдність і надія лише на власні сили—є необхідними уелів'ями для всякої розпочинаючої справи, особливо для справи самоосвідмлення. Далі необхідно додати, що для більшого й лекшого поширення між темними, заляканими й занедбаними масами ідеї самоосвідмлення, потрібно розпочинати цю роботу з тих практично-наукових засобів, у яких вони найбільш пекучу потребу відчувають і які ними можуть бути зараз же з замітними для них гарними наслідками використані.

А тепер, шановні Товариші Читачі, я запитаю: Хто ж у нашій українській суспільстві є найбільш вартна, але рівночасно цілком несвідомі й занедбана верства й що для неї є найбільш цікавим і пекучим?

Такою верствою є власне ми й наші батьки, брати й діти—сел'яни хлібороби, а найбільш цікавим і пекучим є для нас те, з чого ми живемо, що нам і нашим свідомим і несвідомим гнобителям дає засоби до життя—хліборобська справа. Цій верстві нашого суспільства й цими засобами

ми й маємо святий обов'язок працювати на користь.

Оце й є наше завдання, наша ціль. Для кращого ж осягнення цієї цілі ми зорганізувались у гурток під назвою «Подільське Видавничо-Просвітне Кооперативне Товариство», першою пробною працею якого є отсей скромний, у Ваших руках спочиваючий, тільки що народившийся далеко на чужині, але маючий зрости в сильного великана на рідній землі, Україні, й уквітчати її пишними й багатими нивами—наш любий «Селянин».

Бахталовський.

До земляків хліборобів!

Із українських часописей, які ми маємо спроби читати, довідуємося, що наш народ з часу національного відродження (з початком революції в Росії) велику вагу покладає на різні кооперативно-господарські спілки. В кожній часописі подаються вістки про заснування нових спілок, а також запрошують фахових інструкторів для ведення зазначених спілок. Ця поява говорить за те, що наш народ, як інтелігенція так рівно й селяне розуміють, що для того, щоби відбудувати свій край після світового погрому—цеї кривавої війни й завести в себе гарний міцний лад, то в першу чергу необхідно зміцнити організаціями переважаючу клясу населення, це-б-то селян хліборобів у напрямі національної свідомости й матеріального добробуту.

Селянські організації мають велику вагу для всякої держави, для нашого ж краю особливо, бо наш народ майже виключно складається із дрібних хліборобів, яких налічується пересічно понад 80 проц. і які були, є, й будуть ще довгий час для нашої країни головним джерелом державного багатства. Тому то й не дивно, що наш державний уряд у першу чергу взяв за організування селян, які зі свого боку також, чи то свідомо, чи інстинктивно знаходять у організованню своїх сил одинокий рятунок для себе.

Але для цього, щоби нашим хліборобам гарно організувати ся при допомозі кооперації, мало одного бажання й підпирання уряду; для цього необхідно мати фахових провідників і то таких, які би не сиділи панками десь у повітових містечках і виробляли маловартні проекти, як це було в нас до війни, а щоби могли засісти по своїх селах і активною працею підпомагати провадити ту чи іншу селянську спілку.

Лише такі провідники, що самі господарюють, що вирости в селі й найліпшим у світі є для них

своє село й рідна оселя,—можуть гарно зорганізувати своїх односільчан у різні спілки й піднести матеріальний їх стан так високо, як ми це бачимо в Німеччині.

А чи є вони в нас, такі фахові провідники—селяне? Ні, ми їх не маємо; бо наш вітчизняний—російський уряд—цілком не дбав про те, щоби завести різні мандрівні школи, як це давно ведеться в західних державах, які теоретично й практично учать селян тому, що для них є найбільш необхідним і пекучим. Навпаки, наш бувший уряд при допомозі попів та різних циркулярів завжди стояв на перешкоді розвитку взагалі селянських організацій, а в тім числі й кооперативно-господарських.

Правда, тепер нам нічого боятися перешкод російського уряду, бо ми маємо вже свій рідний український уряд, який, як уже говорилося, всіма силами підпирає селянські організації, особливо кооперативно-господарські; але, як то кажуть, жнив багато, а женців немає: наші селяни ще так не-свідомі й неопитні в напрямі всіляких організацій, що ніяк не можуть собі ради дати. Багато засновується різних спілок, але дуже мало їх витримує; більшість із них не встигає народитися, зараз же замирає за браком свідомих провідників а селяни втратившись і намучившись, тратять всяку надію на те, що спілка може принести користь.

Хтож і як може допомогти нашим селам у цьому? Помогти їм можемо ми, полонені, що перебуваємо по два й три роки в Німеччині й Австрії й маємо нагоду практично навчитися, як організують ся й провадять ся різні спілки і взагалі, як ведеться сільське господарство. Тут ми бачимо різні преріжні спілки, які не дивлячись на брак людей завдяки війні, дуже міцно стоять і велику користь приносять населенню. Ми тут цілком не помічаємо тих посередників скупців і продавців, що обдирають наших селян, купуючи господарські продукти за безцінок і продаючи селянам фабричні товари по незвичайно високім цінам. Протинно, тут тяжко зустрінути селянина, який би не був членом тої чи іншої спілки й продавав і купував усе не через посередництво тої спілки. Кожний із нас може тут побачити й практично виучити все, що робить селянина свідомим, культурним, багатим і щасливим хліборобом. Це може осягнути всякий із нас, хто тільки цікавиться життям і питанням, як поліпшити те життя. Не може лише той, хто замість очей дірки в лобі має, а замість голови пустий гарбуз.

Але навіть і ті, що справжні очі й голови мають і щиро хотіли б чому-небудь навчитися, не завше визнають ся в тім, побіч чого вони цілими роками живуть. Таким т. т. я хотів би прийти на поміч цими порадами в нашій журналі, в яких буде зазначено все найголовніше, на що варто звернути увагу й добре в ньому розібратися, щоби

потім повернувшись до дому, на Україну, можна було стати тими провідниками, селянами - хліборобами, від яких буде залежати будучність наших селян.

Такий мій погляд на цю справу, та іншого й не може бути, беручи на увагу, що нас Українців є в полоні понад 400.000 (в Австрії й Німеччині) і як би хоч одна десята частина із нас поставила собі обов'язком навчити ся під час полону практичному веденню-господарства й його організованню в спілки, а повернувшись до дому кожний заснував лише одну яку небудь спілку, то ми би мали 40.000 спілок, а це значить, що ми мали би все наше селянство зорганізованим. Від цього була б така величезна користь нашому народу, якої він не міг би мати не тільки від завойовання Дарданел, а навіть від завойовання й цілого світа.

(Продовження буде).

Б—ий.

Мікроби, й що робить природа, щоб захистити нас від них.

Є величезна скількість дуже маленьких істот, котрі майже мільярдами оточують людину, проникають у її тіло, викликають там заразні хвороби або пошестні й часто ведуть до смерті. Це є люті вороги, з котрими приходить ся людині вести уперту безоглядну боротьбу без усякої надії на мир, або хоч на тимчасове замирення. Ця боротьба була тим тяжче, що людям майже до 60-их років прошлого століття нічого не було відомо про цих істот. А ви-ж самі, Шановні Читачі, добре розумієте, як то важно знати в боротьбі, що із себе уявляє ваш ворог, яка в його сила, де він, чого він боїть ся й т. ин.? Нема-ж тому нічого дивного, що учені здавна старали ся відкрити цього ворога, але кажу, майже до останніх часів не вдавало ся цього досягнути. Були звичайно різні здогадки, часом безглузді, часом дотепні, але все-ж таки здогадки zostали ся здогадками. Тільки з 60-тих років прошлого століття, після того, як був відкритий *мікроскоп* (прилад, котрий дає змогу роздивляти ся яку небудь річ, збільшуючи її більш, як у 1000 раз; так, напр. жало бджоли під мікроскопом виглядає завбільшки, як добра ломака) докладно узнали, що це за істоти. На великий жаль у нас на Україні й досі простий люд про це знає дуже мало, тому то думаю, що читачі не поремствують, як я дещо розкажу їм про це.

Повітря, вода й верхні пласти землі наповнені мільярдами дуже й дуже маленьких істот, котрих учені називають *мікроорганізмами*, мікробами (от грецького слова «мікрос», що значить малий) або *баційлами*, (що по латині означає — палички). Поміж цими мікробами є дуже й дуже багато таких, котрі не тільки не шкодять чоловікові, а нав-

паки,—приносять йому велику користь, але-ж є й такі, котрі являють ся дійсною причиною заразних хвороб.—(Коли я далі буду казати, що небудь про мікробів, то я буду брати на увагу тільки ці шкідливі для нас мікроорганізми, хоч само собою зрозуміло, що де що зі сказаного може бути віднесено й до мікробів іншого сорту).

Придивляючись до мікробів, ми перше всього помічаємо, що це є цілком живі істоти: — вони їдять, рухають ся, розплodжують ся, то-б то роблять усе те, чим живі істоти відрізняють ся від неживих. Мало того, вони між собою то ворогують, то живуть у гарних сусідських відносинах. Так, напр., є такі мікроби, котрі не переносять другіх і, як тільки ці другі поселяють ся там-же де й перші, то між ними зразу-же починаєть ся боротьба, й нарешті ті або другі гинуть. З іншими-ж навпаки,—вони живуть дуже охоче, допомагають одні другим і, дякуючі цьому, більш і більш розплodжують ся.

Як живі істоти, вони очевидячки так або инакше відносять ся до різних обставин життя. Так напр: світло, сухість, здоровий жар або холод шкодить їм; вогкість, теплота, темрява сприяє їм. (Я не маю змоги тут у звичайній журнальній статті, докладно розповісти про життя цих цікавих істот, а тільки хочу зазначити їх надзвичайно малу величину і звернути увагу на дві їх важних удачі, а це-б-то на їх плодючість і здібність виробляти із себе отруту.) Щоби уявити собі, наскільки ці істоти малі, досить сказати, що в одній краплі води може поміщати ся більш, як 636,000.000 (636 мільйонів) мікробів, а кожний із них має вагу приблизно в 0,000.000.000.000.17704 золотники, це звичайно така вага, що й уявити її не можливо.—Але подивимось тепер, що-б вийшло, аби мікроб попав у такі обставини, котрі цілком сприяли би його розплodженню й ніщо не перешкоджало-б цьому. Ось що відносно цього каже відомий учений *Кон:*

«Як-би допустити, що кожний мікроб через одну годину збільшуєть ся тільки вдвоє, то через 48 годин їх би стало $16\frac{1}{2}$ мільйонів (16.500.000), а через три дні вони досягли-б цифри 47 тріліонів, (47.000.000.000.000.000.000) це-б-то значить малу вагу, більш як 46 тисяч (46.250) пудів. Звичайно, цього на самім ділі не буває, бо природа на кожному кроці ставить цьому різні непереможні перепони. Але-ж усе таки мікроби розплodжують ся з надзвичайною силою, й нема нічого дивного, що чоловік, коли він страждає заразною хворобою, деколи нагадує мішок, набитий мікробами. Само собою зрозуміло, що мікроби в такій кількості, вже самі по собі надзвичайно шкідливі для чоловіка, тому, що вони, можна сказати, заживо їдають його; але-ж найбільша небезпека залежить не від їх власне, а від тої отрути, котру вони можуть виробляти із себе. Яку ця отрута має часом силу, видно із слідуячого прикладу: є мікроби, котрі ви-

кликають хворобу «стовбняка» (tetanus), так отрута цих мікробів настільки міцна, що як узяти її тільки одну стотисячну (0,00001) частину золотника і вприснути її під шкіру вола, то він скоро в страшених корчах пропадає.

І ось, як би природа заставила чоловіка боротися тільки одними його власними силами проти цих мікроорганізмів, то певна річ, що він не зміг би існувати; він на перших же днях свого життя згинув би в нерівній боротьбі зі своїми ворогами. Але нема жадної істоти в світі, про котру природа так би піклувалась, як про чоловіка. Вона, як любляча мати вжила всіх засобів, щоби тільки захистити його від пагубного вплива цих мікроорганізмів.—Перше всього потрібно знати, що баціли, як довго вони будуть поза нами, не можуть принести нам ніякої шкоди, значить, для того, щоби розвинулася та або інша заразна хвороба, необхідно, щоби мікроорганізми проникли в тіло чоловіка. А це багатьом із них не так то легко зробити, бо майже всі мікроби не живуть постійно в якому небудь місці, скажемо в повітрі якого небудь города або села, а вони звичайно передаються тим або іншим робом од хворих людей—здоровим. Так наприклад, при плямистім і поворотнім тифі (*Typhus exanthemat et recurrens*) мікроби живуть у крові хворого й передаються здоровим через укуси вошей, блощиць або бліх. Значить, коли яка небудь, скажемо, блощиця повзла по тілі тифозного й пила його кров, а потім укусила мене; то в дуже багато шансів на те, що й я заболію тифом.

При холері, дізентерії й шлунковому тифі (*cholera asiatica, Dysentaria, Typhus abdominalis*) баціли живуть у калі і блюватині хворих. Ті, що дотримуються цих хворих, часто бруднять свої руки й не досить гарно побанивши їх, беруть ними хліб або що інше; потім цей хліб їдять і таким чином заносять і собі заразу. Сухота (*Tuberculosis pulmonum*) передається другим тому, що сухітники зі свого харкотиння викидають цілі міліони сухітних баціл, котрі потім з повітрям попадають у легені здорових.

Одначе, як зараза передається від хворих здоровим, я побалакаю докладно в другий раз; а тепер тільки зазначу, що в повітрі, в воді, чи в якому небудь іншому місці, заразні баціли (виключно тих, котрі викликають всякі гноїння) бувають не постійно, а тільки тимчасово.

Як у повітря попадають, скажемо, баціли холери або сухоти? Дуже просто. Необережні, або скоріше темні люди, викидають блюватину холерних, або харкотину сухітних просто на двір; там ці хряки або блюватина висихають, робить ся в порошок, і цей порошок з міліонами баціл розноситься потім у повітрі. Тому то бувають часи, коли повітря в деяких місцях аж кишить бацілами. Але тут на поміч людині спішить природа. Вона посилає дощ і дощові краплі, падаючи на землю, захва-

чують із собою й мікробів. Таким чином повітря на деякий час становить ся більш-менш вільним від людських ворогів. Звичайно, потім знову засвітить сонце, пригріє землю, зробить ся пилюка й баціли з пилюкою вкупі знов попадають у повітря. Але ж хоч вони й попадуть у повітря, то все ж таки в значно меншій кількості, бо не забудьте, що поки сохне земля й робить ся пилюка, міліони й міліярди мікробів гинуть під впливом соняшного проміння, бо нема нічого для них страшнішого, як соняшний світ. Де які з них, як наприклад, баціли стовбняка, про котрих я вже згадував, цілком не можуть переносити світа й тому мусять жити в землі. Коли ж наступають здорові стужі або спеки, більшість мікробів зникають, бо ті й другі дуже шкодять їм.

Так природа піклується, щоб якомога зменшити кількість небезпечних для нас мікробів і тим самим збавити можливість їм проникати в наше тіло. Але ж не дивлячись на це все, частинно повинні нас же самих, баціли все ж таки попадають у тіло чоловіка. І тут то приходить ся дивувати ся, які хитрі приладдя надала природа нашому тілу для того, щоби ми могли бути переможцями над своїми ворогами. Але про це, а тако ж і про те, що сам чоловік мусить робити, аби захистити себе від мікробів (від заразних хвороб), ми побалакаємо в другий раз.

(Продовження буде).

Лікар Шитченко.

Птахівництво—доходна галузь у господарстві.

Птахівництво в сільському господарстві займає не малозначне місце. Це тому, що птиця завжди може дати чималий прибуток у господарстві. Про це й хочу тут поговорити.

Більшість господарств хліборобів-Українців в цілковито односторонні й то зернові. Побічні галузі господарства зовсім не розвиваються, або й розвиваються та тільки для домашнього вжитку, користі від якого господар не помічає.

Я говорю про такі галузі, як свинарство, садівництво, молочарство, а головне про птахівництво.

Коли ми задамо собі питання: яке має значіння в господарстві птиця з корисного боку? Звичайно, кожен скаже, що користь то є, але це діло бабське, а не мужиче. Мужиче діло землю обробляти.

В дійсності виходить навпаки. А це чому? Пригадаймо, як господині відносять ся до розплодження курей, гусей і качок? А просто не звертають уваги на них, а допускають самим розплоджувати ся, як хотять. Через це й птиця не дає тої користі, яку від неї одержують птаховоди.

Пригадаймо собі в яких обставинах розводять курей по селах? Помешкання окремого нема,

а заганяють їх на горіще хати, або в повітку, де часто пробував скотина. Сідала ніколи не чистять, не провітрюють, не роблять дезинфекції, від чого розвиваються хвороби на курей і вони майже по всьому селі гинуть. Зимою рідко, а то й зовсім не годують, а виганяють на холод із помешкань. Поставте хоч яке звіря в такі тяжкі умови, то воно й року не проживе, а кури ще й користь приносять. Господарі на це не звертають уваги.

Щоби кури давали хоч половинні зиски в господарстві, господареві треба зовсім перемінити старий спосіб догляду над ними, а перейти на новий, як це робить ся у Західній Європі, та й у нас на взірцевих птишнях.

Мені трапляло ся бувати на Україні на різних взірцевих птишнях, також побував і в Німеччині. Те, що я там побачив, переходить границі здивування, яким я хочу поділити ся з читачами.

Почнемо з помешкання, на яке на птишні у Німеччині (коло Дрездена) звернено особливу увагу. Будівлі просторі, чисті, світлі, з гарними вентиляторами та сідалами, які по всяк час можна вичищати. На підлозі насипано опилок з піском, де кури в зимі змогли б порпати ся, а також зручніше вичищати навоз. Кругом таких помешкань обгороджені дротяною сіткою загороди, де кури в літку й ясні зимні дні мають змогу прогулювати ся.

Тепер порівняємо, чи господарі наші зможуть дати для курей таке помешкання? Цілком,—бо будівлі дуже дешеві, як видно з якого матеріалу вони збудовані, а двір господаря вистарчить і придасть ся цілковито для прогулок курам. Для догляду не потребуватиметь ся багато часу, а господині по всяк час найдуть зайву годину хоч раз на тиждень вичистити помешкання, та скропити вапном, аби попередити пошесні хвороби на курах.

Разом із цим слід зауважити, що в помешканнях, де живуть кури, які вже несуть яйця, потрібно посипати дрібненькими грудочками крейду, або вапно, яке кури клюють, їм же це потрібно на будову шкаралупи яйця.

Тепер перейдемо до виплоджування курчат. Наші господині вживають і досі старого способу розплодження курей, а це підсипання квочок. Спосіб це не практичний і не корисний тому, що, як ми знаємо, кури квочуть більше весною і то майже всі разом, при чім перестають нести ся. Курка, яка посидить на яйцях, стає мало корисною, бо місячне сидіння на яйцях цілковито зморює її. На поміч цьому йдуть *інкубатори* (машини-квочки), які, крім своєї продуктивності, ще й зручніші. Інкубатори, які приходило ся бачити в Німеччині, дуже простої конструкції. Це кубичний ящик, в середині якого вставлена поличка, на яку накладають ся яйця. Поверх полички прироблена на стержні пластинка, в яку проведений електричний ток, чим яйця й обігрівають ся. Для регулювання тепла в ящик уставляєть ся градусник. Оце й уся ма-

шина-квочка. Порати ся коло неї дуже легко, що може виконати й господиня, коли хоч раз побачить.

Інкубатори приміщені на лавках рядом в окремій мешканні. Кожний інкубатор уміщує в себе від 120 до 125 яєць. Перші два—три дні яйця не контролюють ся, а тільки регулюють ся температура по градуснику, окремо пристосованим регулятором у проводах електрики. Степень тепла підвищаєть ся до 31,5°—32,5° R. і 40° C. Після трьох днів аж до 18 днів яйця два рази на день охоложують ся до такої степені, аби яйце не пекло, коли притулити його до ока; перевертають ся з боку на бік, аби рівніше обігрівали ся. Смого дня ще перевіряють ся, чи запліднили ся, на окремо пристосованій до цього лампі, поверх скла якої надіто з міцного паперу футляр із діркою в величину яйця. До цієї дірки прикладають яйце, обхвативши кругом його пальцями, щоби поставити проти світла. Коли подивиш ся на яйце, то ясно буде видно зародок. Бовтуни ж видають ся над цю дірку туманними, зародка не видно буде, які зараз же відбірають і можуть ще бути використані в господарстві. Курчата вилуплюють ся на 21. день, як і з під квочки.

Коли курчата вилупляють ся, виймають із інкубатора й кладуть в ящик з температурою, рівною інкубатору. До 36. годин курчатам не дають їсти.

При розплодженню в інкубаторі значно більше вилупляєть ся курчат, ніж під квочкою. Це тому, що квочка теплом свого тіла обігріває яйця, але не може рівномірно підтримувати його, бо ж весь час не в силі сидіти на яйцях. До того по більшості господині ставлять гнізда з квочками в хатах, де кожний день опалюють ся, від чого температура, дуже висока. Яйця висихають, зародки курчат віджари завмірають. Через це дуже мало вилуплюють ся курчат.

Перевага інкубатора над квочкою ще й та, що кури зимою не квочуть, а тому й немає змоги мати курчат зимою. Інкубатор же завше може працювати і в зимі, коли курчата дорого коштують на базарі,* є змога їх мати для продажі. Від цього й користь птахівництва в господарстві далеко збільшуєть ся. До того ж, коли курку поставити в кращий догляд і їжу, курка завше буде нести ся. Вилуплені в січні або в лютім курчата уже в осени зможуть нести ся. Крім того, коли куркам не давати квоктати, вони увесь час будуть нести ся, а курка в господарстві стає корисною, не тільки на потреби господині, а навіть стає великою підпорою всього господарства.

Правда не кожний селянин у селі може завести інкубатора, та ще й з електричним обігрівателем, але на поміч цьому є спілка, товариства. Варто тільки в селі завести 10—20 інкубаторів, щоби підвищити продуктивність і інтензивність (вища степень сили) пташиного господарства. Є ще й такі інкубатори, котрі обігрівають парою, які більше

відповідні для нашого села за відсутністю електрики.

Тепер ще одно питання розрішити—яких курей розводити, щоби мати користь? Пород курей є дуже багато. Одні більше несущі, другі м'ясні, треті м'ясно-несущі й це буде залежати від базару, на що буде там попит. Але треба звернути увагу й на місцеву породу курей. Коли спарувати їх із італійською несущою породою (пристром), дати їй кращі умови життя, то поліпшена місцева курка, з її витривалістю й невибагливістю до корму й догляду, стане дуже продуктивною породою й даватиме велику користь у господарстві. Взагалі господарям насліпо не треба кидати ся на культурні породи курей, а найкраще, вибравши гарних курей на насіння та спарувавши їх із бажаною породою інших курей, витворити собі місцеву породу дуже продуктивну. До того, приміром, яйценоска порода курей італійок має гребінь дуже великий, який у зимі може приморозити, від чого хоріє та й менше стає нести яєць. Крім того культурні породи дуже вередливі до своїх умов життя, а наші господарі ще не привикли давати їм того й кури будуть вирождати ся, а це потягає за собою зменшення їх продуктивності.

На поліпшення господарств нове демократичне земство України напевно зверне увагу і стане до великої помочі господарям. Крім того поліпшить засоби комунікації (перевозу), від чого також зиски господаря збільшаться, бо тоді господар матиме змогу по всяк час перевезти своє збіжжя туди, де великий є на його попит.

Все ж таки треба сказати з певністю, що наші господарі, надививши ся в полоні на господарство Німеччини, яке не в примір краще ведеть ся ніж наше, поліпшать і своє. Заснують спілки, товариства і вже не будуть купувати й продавати нарізно, через посередників, які від цього набивають собі кишені, а робитимуть гуртом. Тоді з певністю можна сказати, що й птахівництво займе не останнє місце в новім господарстві хлібороба-Українця, який зрозумів його користь і стане краще плекати курей.

О. Бон—ко.

Як вибрати молошну корову.

Часто доводить ся чути нарікання наших селян, що корова дуже гарна на вид, здорова, сита, а молока дає лише дві три шклянки, так що не тільки не має з чого зробити масла й сира на вареники, але не хватає навіть дїтей нагодувати. Це трапляєть ся всюди, у всіх народів, але в нас на Україні більш усього й головним чином тому, що наші селяни з давніх давен головну увагу звертали на робочу силу рогатої худоби; кохались у великих, сірої масти з розложистими рогами, во-

лах, а молошність рахували за вартість другої степені. Правда, мати гарні, здорові воли в господарстві дуже приємно й корисно для того, хто їх може мати, за те дуже неприємно й убиточно для господарства, наколи господар тримає корову за-для молока, а того від неї дістає мало. Тут уже багато краще було б мати корову, яка б давала менш гарні й великі телята, бо господар все одно продає їх Жидові на заріз, а за те діставати від корови більше молока.

Але з цього не треба робити висновку, що я хочу сказати, нібито мала, слаба худоба може давати більш молока, ніж велика, здорова й гарна. Ні, я тільки хочу звернути увагу шановного читача, що такий тип рогатої худоби, в якому наш нарід кохаєть ся не може бути дуже молошним тому, що він має всі прикмети як раз протилежні прикметам, указуючим на гарну молошність худоби. Це все одно, як би ми вимагали від красивого м'ясника або коваля з великими, грубими й міцними руками гарної гри на фортепяні, в той час, як для цієї гри необхідно мати тоненькі, довгі, ніжні й рухливі пальці.

Я вмисно привів цей приклад, щоби доказати, що ходить не о зріст, масть, силу й красу, а о будову тіла, поодиноких його частей. Чим части тіла грубші, тим більш мусить бути звіря сильним і здатним до грубої фізичної роботи й навпаки, тонкі, ніжні части тіла вказують на непридатність того звіряти до фізичної роботи, за те можуть бути гарно молошними або легко відгодовувати ся. Оце є найголовніша прикмета, на яку необхідно звертати увагу при виборі корови для тої чи иншої господарської ціли.

Але цього одного було б замало для мало-практичної в цім дїлі людини, щоби вона могла за поміччю одної цієї вказівки вибрати собі гарну на молоко корову. Тому ми застановимо ся докладніше на тих частинах тіла корови й узагалі на тих її прикметах, які є присущі виключно коровам молошної породи. Прикмети ці ось такі:

1. Довжина тіла в порівнянні з іншими його частинами помітно більша.
2. Задня частина тіла трохи вища за передню, дуже гарно розвинена й видає, мов би тулуб загострений наперед.
3. Спина й поясниця рівні (старі корови бувають трохи сідласті).
4. Кістки тонкі й помітно випірають ся із м'яса, хочби корова була досить сита, завдяки чому вона має нескладно збудований вид.
5. Голова довга, суха (без м'яса), широка в лобі й у щелепах і навпаки, вузька з переду; кістки й жили яскраво окреслені на голові.
6. Очі великі й спокійні.
7. Вуха тонкі, злегка просвічують ся, з рідким, довгим і тонким волоссям із внутрішнього боку.

8. Шия помірно довга, але тонка й гостра з дрібненькими збірками по боках і цілком слабо розвиненим підгрудком.

9. Роги тонкі й короткі.

10. Груді помірно глибокі, але не так широкі, як у коров другої продуктивності, й загострені.

11. Тулуб довгий з великими промежутками межі ребрами (на 2—3 пальці).

12. Ноги середнього розміру, тонкі й сухі.

13. Шкіра тоненька, ніжна, упруга (цупка) легко відтягається й має багато лупи (перхоті).

14. Шерсть також тоненька, м'яка й рідка.

15. Мідниця (таз) широка, але стегна більш напівсухі.

16. Хвіст довгий і сухий.

17. Вімя велике з великими широко розставленими (квадратом) цицьками, покриті малим ріденьким волоссям з яскраво помітними товстими жилами, яке після видоїння корови або підчас яловості значно зменшується, збираючись іззаду в збірки.

18. Жили, що проходять по боках живота від вімя до грудей, дуже товсті й творять на віддалі двох долонь від вімя великі вузли (майже як малий кулак), які називають ся молодшими криницями.

19. Молошне зеркало, цеб-то місце межі стегнами поверх вімя широке й запале з дрібненьким, ніжним і блискучим волоссям.

Всі ці прикмети більш яскраво визначаються в коров, особливо старих; у теличок менш ясно, але все таки можна пізнати, із якої телички буде гарна на молоко корова, а із якої ні. При цьому необхідно зазначити, що корів із дуже гарними вище зазначеними молодшими прикметами, але з вузькими цілком слабо розвиненими грудьми не варто держати на розплід, хоч би як вони добрі були на молоко, бо такі корови дають цілком слабих і часто хорих на сухоти телят. Далі також зауважу, що деякі корови можуть бути досить гарні на молоко, маючи лише деякі з указаних прикмет, але такі корови більшістю дають мало молодших потомків.

Наколи ж корова має всі перелічені прикмети або принаймні більшість із них, і гарно її доглядають, то можна з певністю сказати, що господар буде завше мати досить молока, масла й сиру, хочби в тій місцевості були лише одні відьми й паршиві очі.

Б--ий.

3 чим треба рахувати ся нашому господарю при посадці саду.

В останні часи все більше й більше приходять наші хазяї до того переконання, що завдання господаря, які цілком обмежують його лише до

здобутку одного хліба, не відповідають теперішнім умовам життя, котрі вимагають од господаря звернути увагу й на другі галузі господарства. Недостача ж знання багато перешкоджає йому в цьому. Між иншим треба сказати, що сад мусить зайняти в нас видніше й ширше місце, як галузь, яка завше знайде досить відповідні умовини для пожиточного її ведення; будучи легко й успішно зв'язана з веденням сільського господарства, вона послужить йому гарною корисною підмогою. В самім ділі, ми бачим, як тяжко працює наш бідний хлібороб не бачучи добрих наслідків своєї праці, в той час, як наші хитрі завзяті сусіди—чужоземці, не беручи в руки ні плуга ні лопати, спокійно набивають свої кишені на наших садах, користуючись нашою несвідомістю. Часто приходять ся чути багато скарг від наших хазяїв, які пробували розводити у своїх господарствах садовину, але зачасто не доводили до толку начатого ними діла. По більшості причиною цьому буває: з одного боку несвідомість у вищезгаданій галузі, а також у загальні легкомудрі, необачні відношення наших хазяїв до постанови діла садівництва.

Що ж головне, з чим треба рахувати ся нашим хазяям, беручи в руки діло садівництва, щоб дістати з нього певну користь? Які похибки треба заздалегідь предбачати, щоби не прийшлося опісля жалкувати? На цей запит, по можливості я хочу відповісти нашим хазяям.

Товариші хлібороби! Коли ми задумали розвести сад, перше всього нам треба прийняти до відома всі існуючі коло нас умовини, які можуть мати вплив на ведення й успіх діла, цеб-то: підсоння, положення місця, добротність землі з усіма її прикметами, а також положення відносно збутку овочів. Рахуючи ся з цими всіма умовами треба брати відповідні роди й сорти овочевих дерев. Чим більше наш сад буде захищатися від бур, осінніх вітрів і весінніх заморозків, чим краще й багатіше необхідною для дерев їжею буде ґрунт, чим спосібніше місцевість саду відносно місця збутку, (близкість залізниць і міст робить можливим особливо вигідно продавати овочі) тим більше користі ми матимемо від саду.

Найвідповіднішим для саду буде місце з невеликим південним або південно-західним спуском, захищене з північної чи північно-східної сторони лісом або горою. Таке положення місця захистить сад трохи від страшних для його весінніх заморозків і бур, а головним чином від осінніх вітрів. Коли не маємо природної зашити, мусимо обсадити наш сад кількома рядами скоро й густоростучих дерев. Звичайно зрозуміло, що сад завше буде рости там, де може родити хліб, але найкращий для його буде глибокий, суглинистий з примішкою порохнянки ґрунт. Суха ж, піщана або дуже вохка, а особливо з мокрим підґрунтом земля зовсім під сад не годиться. Правда, що в де-

яких випадках можна й не зовсім відповідний для саду ґрунт всякими технічними засобами поліпшити, але необхідно перед цим гарно обміркувати, чи окуляють ся всі такі затрати прибутком від будучого саду. Звичайно, що не кожний род і сорт дерева буде однаково корисно розводити на одній і тій же землі. Зі всіх овочевих дерев найвигідніше розводити яблуню й грушу, за те вони вимагають і найкращої землі. Слива можуть рости й на гіршій землі, бо злишня вохкість ґрунту їм не шкодить, а вишня легко переносить сухий ґрунт і дає на них середній урожай. Є сорти овочів, котрі не тільки в різних губерніях, а навіть у різних місцях одної й тієї губернії розводять ся не з однаковою користю, наприклад зимні сорти яблук: „Золоті“, „Пірмен“ і „Ренет Ландсберга“ можуть розводити ся в цілій губ. Чернігівській, але більш пригідні для південної половини цієї губернії. З вище згаданого виходить, що крім вибору місця й ґрунту не меншу вагу має й вибір відповідних сортів.

(Продовження буде).

І. Овсієнко.

Подільське В.-П. Кооп Т-во.

Подільське В.-П. Кооперативне Товариство заснувало ся 10. червня 1917. року шіснацятьма товаришами подоляками, які склали писемну заяву, що вони будуть провадити справи товариства до перших загальних зборів на Україні.

На цих перших зборах, членів—ініціаторів товариства, вибрано комітет із шести членів. Головою вибрано т. Бахталовського, писарем т. Гелетюка й скарбником т. Базилевича Павла, а також трьох заступників їм: тт. Тарасовського, Козловського й Сергієва. При чім на других загальних зборах вибрано ще двох заступників, а то власне тому, що т. Гелетюк виїхав до Росії, а т. Базилевич на позатаборову роботу, а раніше вибрані заступники, завдяки їх неприсутності в таборі, не могли виконувати своїх функцій.

В цей час комітет складається ся: голова т. Бахталовський, фаховий учитель з Поділля, писар Микола Мамур, землемір, з м. Літина на Поділля, й скарбник Яким Гуменний, друкар з с. Бичови літинського повіту на Поділлі.

За час свого існування Подільське Товариство відбуло 2 загальних зібрання й 5 засідань комітету.

На засіданнях комітету раніше, поки ще товариство не мало змоги приступити до активної діяльності—обговорювали ся різні дрібні справи відносно збільшення свого товариства членами й матеріальними засобами. Лише 27. грудня обговорила ся справа видавання журналу й тепер Подільське Товариство приступило до праці, до здійснювання свого завдання.

Засоби товариства поки що такі: всього то-

вариство має 864 мк. 77 ф., котрі складають ся з паїв членів товариства 214 м. 00 ф.
членських вкладок 113 м. 50 ф.
і жертв 490 м. 47 ф.
Передплата на журнал 46 м. 80 ф.
Членів у товаристві є 46 чоловік.

КОМІТЕТ.

Бібліографія.

Інструкція для закладання дослідних ніль з упрявою пашних ростин. Нап. Ол. Гарасович. 16 стор. Ціна 15 фен.

Ця книжка хоч написана трохи крутою мовою, але радимо прочитати її кожному хліборобові, бо з неї він впізнає вартість введення в плодозмін господарства пашних ростин, яких у нас до цього мало вводило ся.

«Як вибрати коня й чого треба берегти ся його купуючи». Нап. Королів. Видання, яке передр. Т-ва „Український Рух“ полонених Українців у таборі Раштат, із 16. малюнками, 26 стор. Ціна 25 фен.

Автор цієї книжки дає вказівки з практичного досвіду нашим хліборобам, як збавити ся від тих небезпек, на які можуть хлібороби наражувати ся при покупці коней на ярмарках у циганів і баришників. Цю книжку радимо усім прочитати, а то й мати у себе кожному господареві, бо вона стане до незамінного порадища, вкаже йому всі хиби коня, та порадить, як завести ся гарним робочим конем.

«Як опреділити вагу живої худоби». Видання Т-ва „Сільський Господар“, полонених Українців у таборі Венцлар, 15 стор. Ціна 10 фен.

Ця книжка популярним змістом научить господарів купувати або продавати худобу не важивши на вазі, а тим попередить господарів не переплачувати, або недобирати грошей при продажі баришникам, особливо свиней і молодого скоту по селах, де часто бракує ваги. В таких випадках спритні баришники завше обдурюють селян, які на око не можуть опреділити ваги.

Вище згадані книжки можна дістати в таборовому кіоскові.

Крім того кіоск замовив дуже багато книжок по инчим галузям сільського господарства, про одержання яких буде оголошено в нашій журналі.

ДО ЧИТАЧІВ.

Редакція журналу «Селянин» приймає статті на різні теми сільського господарства й кооперації. За надруковані статті негайно висилається автору гонорар у розмірі 3 феників за рядок; оригіналів—дописей і статей редакція не вертає.

Крім того редакція дуже радо дає відповіді читачам на всі запити в області сільського господарства й кооперації.